

вплинути на людські стосунки. Навіть після повернення боргу відчуття психологічної залежності й певної приниженості не зникає, а якщо боржник досягає матеріального успіху – підсилюється.

Гобсек чудово знає людську природу, для нього дружба з Дервілем значить дуже багато, тому він зберігає її. Старий лихвар створює умови, коли допомога не стає благодеянням, коли допомога дає адвокату можливість водночас досягти добробуту і зберегти власну гідність, почуття самоповаги.

В образі Гобсека очевидно протиріччя: він проголошує одну модель поведінки, тоді як насправді поводить себе дуже різноманітно. Однак завжди його поведінка є справедливою відносно людей, з якими його зводить доля.

Постать Гобсека – це не бездушна людина-автомат. Це душа, про яку Дервіль казав наступне: *“...присягаюся, що жодна людська душа у світі не знала таких жорстоких випробувань і так не загартувалась, як він”* [2, с. 300]. Це “гартування” не знищило душу людини, а лише додало їй мудрості, змусило її приховувати власні почуття, обережно ставитися до людських стосунків, певною мірою взяти на себе роль людини, відновлює справедливість. А справедливість – це не лише покарання, це й допомога. Коли йдеться про дійсно мудру людину, то виявляється, що її покарання теж стає допомогою – звичайно, якщо той, кого карають, є спроможним це зрозуміти.

Письменник зображує сильний чоловічий характер, який було сформовано дуже важкими, можна навіть сказати, екстремальними умовами життя. Це самодостатня людина, яка вміє робити правильні висновки із власних помилок, яка високо поціновує себе вище за звичайних людей.

Другий бік цієї постаті, який можна вважати внутрішньою характеристикою героя, відзначається підвищеною емоційністю, бурхливими пристрастями, які людина-автомат майстерно приховує. Відкрито проявити свою сутність герой не може, тому що це буде сприйматися суспільством як слабкість. Але Гобсек, як виявляється, завжди опиняється на боці тих, хто – всупереч обставинам життя – зберігає моральність або хоча б залишки моральності.

“Психологічна реконструкція характеру” Гобсека ускладнюється тим, що цей образ створено на межі романтизму й реалізму. Проте, саме це під час вивчення повісті учнями робить її необхідною: без заглиблення в психологію героя його осмислення школярами буде викривленим, не адекватним авторському задуму і морально-естетичній позиції письменника.

Тривалий час Гобсек сприймався лише як негативний персонаж, своєрідний образ-застереження від “влади золота”, але геніальний Бальзак створив набагато складніший образ! Відповідно, його осмислення школярами має бути всебічним, що є неможливим без “психологічної реконструкції характеру” одного з найвідоміших образів світової літератури.

Література

1. Аверин В.А. Психология личности. Учебное пособие. – М.: Изд-во Михайлова В.А., 1999. – 89 с.
2. Бальзак Оноре. Твори. – К.: Молодь, 1971. – 500 с.
3. Бочаров С.Г. Характеры и обстоятельства // Теория литературы. Основные проблемы в историческом освещении. Образ. Метод. Характер. – М., 1962.
4. Выготский Л.С. Психология искусства / Под ред. М.Г. Ярославского. – М.: Педагогика, 1987. – 344 с.
5. Гинзбург Л. О лирическом герое. – Л., 1979. – 221 с.
6. Гладишев В.В. Теорія і практика контекстного вивчення художніх творів у шкільному курсі зарубіжної літератури: Монографія. – Миколаїв: Вид-во “Гліон”, 2006. – 372 с.
7. Кон И.С. Психология ранней юности: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1989. – 252 с.
8. Мірошниченко Л.Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: Підручник. – К.: Вища шк., 2007. – 415 с.
9. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. – 4-е изд. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. - Кн. 1: Общие основы психологии. – 688 с.
10. Пospelов Г.Н. Проблемы исторического развития литературы. – М., 1972. – 221 с.

Вишкова С.Г.

Донецький національний університет

Науковий керівник – д. філол. н., проф. Бессонова О.Л.

Лексичні засоби вираження семантичної категорії градації

В останні десятиріччя у наукових працях таких вчених як Е.Сепір, С.М.Колеснікова,

Е.І.Шейгал та ін., градація розуміється як універсальне явище, нерозривно пов'язане з людським мисленням та діяльністю [5, с. 43]. У світлі антропоцентричного та когнітивно-психологічного підходів до мови, є дуже цікавим дослідження явища градації як семантичної категорії, що проявляється за допомогою градуювання, тобто співвідношення (упорядкування) якісної та кількісної ознак щодо нульового ступеня виміру (норми) на градаційній шкалі. При такому визначенні цього явища, градація може виражатися як експліцитно (за допомогою ступенів порівняння прикметників та прислівників), так і імпліцитно (що простежується як в семантичній структурі слова, так і в структурі мови, де члени градаційної шкали являють собою окремі лексичні одиниці). Метою цього дослідження є простеження імпліцитного вираження явища градації за допомогою окремих лексичних одиниць, що належать до різних частин мови, виділення серед них груп, об'єднаних спільними властивостями чи тих, що належать до певної семантичної групи. Для досягнення цієї мети є необхідним встановити зв'язок між оцінним компонентом та ознакою, яка інтенсифікується, що дозволяє довести існування імпліцитно вираженої градації в семантичній структурі слова, а також розглянути слова-інтенсифікатори як особливий засіб вираження градації. Особливої уваги заслуговує градація, що виражається за допомогою так званих семантичних градаційних рядів, що виражають різні параметричні ознаки, де всі члени мають спільну сем у, що інтенсифікується або послаблюється у кожному подальшому члені градаційного ряду.

Матеріалом дослідження є лексичні одиниці градуальної семантики, що належать до різних частин мови, тобто такі одиниці як *adorable* “чудовий”, *abhorrent* “огидний”, *flagrant* “жахливий”. Корпус матеріалу отриманий методом суцільної вибірки з англійського тлумачного словника Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English складає 450 одиниць.

Приймаючи до уваги той факт, що предметом дослідження є прояв градації в семантичній структурі слова, здається доцільним розглядати не реально існуючий градаційний ряд, але одне слово, яке логічно чи асоціативно репрезентує повний градаційний ряд у свідомості людини. Особливої уваги заслуговують слова, що виражають оцінку, тому що у цьому випадку мова йде про відокремлення предмета із ряду схожих на нього, ґрунтуючись на певних критеріях, що автоматично припускає відхилення від норми та рух по шкалі оцінки в бік плюса чи мінуса. Тобто мова йде про систему, що містить у собі не лише вербально виражене висловлювання, але й уявлення про норму, яке має місце на увазі. Таке уявлення про норму притаманне усім предметам чи фактам поданого ряду, з якими порівнюється той чи інший предмет. У цьому випадку є досить логічним казати про своєрідний градаційний ряд, що містить у собі вербально виражене оцінювальне висловлювання та імпліцитно закладене поняття норми, що існує в свідомості всіх учасників процесу комунікації. Таким чином, зв'язок градації та оцінки є цілком закономірним, а слова, що виражають оцінку, повинні розглядатися як один з можливих засобів вираження градації.

Поняття “норми” відображує характерні риси стереотипу об'єкта, що оцінюється, його стандартні дескриптивні властивості та їх співвіднесення з оцінною шкалою, на основі чого у слові можна виділити оцінний та дескриптивний компоненти [2, с. 179]. А отже, існують 2 групи слів, що виражають оцінку; а саме *оцінні прикметники* (у семантичній структурі яких переважає оцінювальний компонент: *vicious* “розбещений”, *moral* “моральний”) та *дескриптивні прикметники* (у семантичній структурі яких переважає дескриптивний компонент: *enormous* “величезний”, *outsize* “дуже великий”, *abundant* “рясний, багатий”).

Оцінні прикметники переважають серед слів, що виражають оцінку, і складають 55% від їх загальної кількості. Цей факт пояснюється прагненням людини не тільки ресструвати певні властивості предмета, але й висловлювати свої міркування з цього приводу.

Дескриптивні прикметники складають 45% від загальної кількості слів, що виражають оцінку. Така частка дескриптивних прикметників, обумовлена залежністю людини від властивостей тих чи інших предметів чи явищ.

Треба також відзначити так звані слова-інтенсифікатори, які не відносяться до парадигми ступенів порівняння, але слугують у мові для посилення (чи послаблення) тієї чи іншої якості: *much*, *many* “багато”, (a) *most* “надто”, *very* “дуже”, (a) *few*, (a) *little* “декілька, трохи”, *too* “занадто”, *too much* “забагато”. Проте, інтенсифікуючи ту чи іншу ознаку, ці слова, однак, не провокують рух по шкалі оцінки в сферу позитивного чи негативного. Так, прислівник *very* може вживатися як з прикметником *bad*, так і з прикметником *good*, інтенсифікуючи обидві ознаки, проте не впливаючи на їх співвідношення з позитивною чи негативною сферами шкали оцінки [2, с. 125]. З цього випливає, що інтенсифікація оцінки недискретна, оскільки неможливо виміряти різницю між *good* і *very good*, и не обмежена певним числом позицій подібно до ступенів порівняння прикметників.

Деякі інтенсифікатори (як, наприклад, *too, too much*) орієнтовані на норму. Причому усяке відхилення від норми у цьому випадку розглядається як негативне. Обмежена кількість слів-інтенсифікаторів компенсується частотністю їх вживання у мові.

Іншим цікавим моментом з приводу лексичних засобів вираження градації є семантичні градаційні ряди, що виражають параметричні ознаки. найбільш частотними з яких є: **розмір, відстань, вага, швидкість, вік, температура**. Розглядаючи засоби вираження подібних параметричних ознак, треба зауважити, що, з одного боку, існують градаційні ряди, які виражені прикметниками, у яких перший та останній члени є антонімами, семантично-спорщеними в наслідок того, що вони мають спільну сему розміру, вщтані чи ваги відповідно [1, с. 120] як, наприклад, *huge* “велетенський” – *enonnous* “величезний” – *great* “великий” – *outside* “більший за стандартний розмір, дуже великий” – *large* “великий, крупний” – *big* “великий” – *balanced* “пропорційний” – *little* “маленький” – *petty* “дрібний, невеликий” – *diminutive* “маленький, мініатюрний” – *wee* “малесенький, крихітний” – *tiny* “крихітний, дуже маленький”. Такі градаційні ряди більш численні, бо виражають суб’єктивну оцінку мовця. З іншого боку, існують визнані на державному рівні системи виміру об’єму, ваги, площі, температури, віку, відстані, що також використовується для опису розміру за допомогою зазначення точної довжини, ширини, висоти об’єкта *millimetre* “міліметр” – *centimeter* “сантиметр” – *metre* “метр” – *kilometre* “кілометр”. Такі градаційні ряди виражені іменником і є значно меншими, бо потребують ще й точних числових позначень. За наявністю стандарту чи еталона, вони можуть розглядатися як об’єктивні оцінки розміру, відстані, ваги. Вживання елементів, що відносяться до того чи іншого градаційного ряду, обумовлюється комунікативною метою, яка може міститися або в переказі об’єктивної інформації про параметри об’єкта, або суб’єктивного погляду мовця на його розміри.

Особливої уваги заслуговують семантичні градаційні ряди, що виражають той чи інший **колір**. Цікавим є той факт, що мова йде про, так би мовити, “паралельні” градаційні ряди, що виражають одне й те ж поняття, але з різною мірою деталізації. Так, різні відтінки блакитного кольору можуть бути репрезентовані, з одного боку, за допомогою досить нечисленного градаційного ряду: *bluish* “голубуватий” – *light blue* “світло-блакитний” – *blue* “блакитний, синій” – *dark blue* “синій, темно-синій”, причому, коренева морфема зберігається у всіх членах градаційного ряду, а суфікс *-ish* є продуктивним, оскільки за його допомогою будуються аналогічні прикметники, що позначають колір, з однією і тією ж семантикою “відтінок” як, наприклад, *greenish* “зеленуватий”, *yellowish* “жовтуватий”, *reddish* “червонуватий”. З іншого боку, існує значно більш численний градаційний ряд, що нараховує 34 елементи [7], а саме: *Air Force blue* “блакитний колір повітряного флоту” – *Alice blue* “голубий Аліса” – *Azure* “голубий, лазуровий” – *Baby blue* “блакитний дитячий” – *Brandeis Blue* “блакитний Брандейса” – *Carolina blue* “блакитний Кароліна” – *Cerulean* “лазуровий, блакитний” – *Cobalt blue* “кобальтовий” – *Periwinkle* “барвінковий” – *Persian blue* “персидський голубий” – *Prussian blue* “пруський голубий” – *Royal blue* “королівський блакитний” – *Sapphire* “сапфіровий, темно-синій” – *Sky blue* “блакитний” – *St. Patrick’s Blue* “голубий колір св. Патріка” – *Steel blue* “голубувато-стальний” – *Ultramarine* “ультрамариновий” – *Vale Blue* “Йельський голубий”. Як ми бачимо, у цьому випадку відтінки виражені або словосполученнями, або одним словом, у якому коренева морфема *blue* не зберігається. Кожний відтінок має свою власну назву, до того ж відмінності між цими відтінками не завжди легко розрізнити непрофесіоналу.

Розглядаючи характерні риси цих градаційних рядів, логічно припустити, що сфера застосування їх елементів не є однаковою. Так, у розмовній мові значно частіше зустрічаються елементи більш нечисленного градаційного ряду, оскільки учасники комунікації апелюють до дещо розмитого навіть для них самих поняття блакитного кольору, а не до одного з декількох десятків, що сприймаються оком відтінків цього кольору. І, навпаки, у середовищі професіоналів чи в ситуаціях, що потребують якомога точнішого визначення відтінку (замовляючи тканину певного відтінку для модельного показу) більш поширеними є елементи численнішого градаційного ряду, у якому кожний відтінок має свою власну назву.

Засоби вираження семантичної категорії градації на лексичному рівні є дуже різноманітними. Прикметники з оцінною семантикою не є єдиним можливим засобом імпліцитного вираження градації, оскільки ця семантична категорія також може бути репрезентованою за допомогою слів-інтенсифікаторів та слів, що входять до семантичних градаційних рядів. Крім того, наявність у мові кількох градаційних рядів, що виражають одне й те ж або споріднені поняття (розмір, вага, вік, колір, швидкість та інші), ні в якому разі не є зайвим мовним засобом, бо між ними існують якісні та кількісні відмінності, а вживання лексичних одиниць, що належать до того чи іншого градаційного

ряду, обумовлено відмінностями у характері комунікативної ситуації.

Література

1. Арутюнова Н.Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. – М.: Наука, 1988. – 338 с.
2. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки. – М.: Наука, 1985. – 456 с.
3. Колесникова С.М. Категория градуальности в современном русском языке. – Саранск, 1996. – 134 с.
4. Лопатин В.В. Оценка как объект грамматики // Русский язык: Проблемы грамматической семантики и оценочные факторы в языке. – М.: Наука, 1992. – 237 с.
5. Сепир З. Градуирование: семантическое исследование // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 3. – М.: Прогресс, 1986. – С. 43.

Список джерел фактичного матеріалу

6. Hornby A.S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / Edited by Sally Wehmeier. – 6th edition. – Oxford University Press, 2004. – 1539 p.
7. http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_colors#V

Волосевич О.Р.

*Хмельницький національний університет
Науковий керівник – ст. викл. Дармороз Г.А.*

Реформування орфографії в німецькій мові

Стаття досліджує введення нових правил орфографії в німецькій мові, події в німецькій мовній культурі – введення в усіх німецькомовних державах (Німеччина, Австрія, Швейцарія і Ліхтенштейн) нової орфографії німецької мови, над проектом якої учені цих країн працювали більше сорока років (починаючи з середини 50-х років минулого століття).

Перш за все слід відмітити, що зберігається принципове положення про написання іменників з великої літери, оскільки спроби авторів нової концепції відмінити це правило, яке збереглось у такій формі лише у німецькій мові, були відкинуті то представниками Австрії, то представниками Швейцарії, то майже всіма членами комісії разом ще на ранніх етапах розробки проекту реформи, в 50-ті роки. І навіть більше, нові правила вимагають написання іменників з великої літери навіть в тих випадках, коли у складі словосполучень стало звичайним написання іменника з малої літери, наприклад: *in bezug auf* “на рахунок чого-небудь” – нове написання: *in Bezug auf*; *heute mittag* „сьогодні опівдні” – *heute Mittag*; *auf deutsch* “по-німецьки” – *auf Deutsch*. З іншого боку, все ж і досі допускається варіювання: *zugrunde* – *zu Grunde*, *hierzulande* – *hier zu Lande*, *zugunsten* – *zu Gunsten* [1].

Одночасно вносяться суттєві корективи в написання похідних слів. Так, слово *behende* “спритний, моторний” пропонується писати *behande* як похідне від *Hand* “рука”; *Stengel* “стебло” – *Stangel*, похідне від *Stange* “жердина, тичина”.

Ще одна розмаїтість утворюється про орфографуванні запозичених слів. Так, якщо за старими правилами слово *Boucle* “букле” мало лише даний графічний варіант, то зараз допускається і нова форми *Buclee*; “варьете” – *Variete/Varietee*; “графолог” – *Graphologe/Grafologe*. Такі графічні варіанти допускаються при збереженні старих запозичених форм у великій групі слів грецького походження: *Asthma* “астма” – *Asthme/Astma*; *Rhythmus*, “ритм” – *Rytmus*; *Alphabet*, “алфавіт” – *Alfabet* [2].

Реформа торкається ще п'яти сфер орфографії: написання слів окремо чи разом, написання через дефіс, написання слів з великої чи малої літери, пунктуація, правила переносу слів у кінці рядка.

Загальне враження після детального ознайомлення з новими принципами німецької орфографії залишається досить суперечливим. З одного боку, справді помітно спрощуються правила поділу на склади при перенесенні слів у кінці рядка, допускається велика свобода при орфографуванні запозичених слів, наприклад, грецького походження чи з французької мови; з іншого боку, вносяться радикальні зміни в графічному оформленні багатьох німецьких слів, написання іменників у складі словосполучень з великої літери [3].

Ледь устигнувши з'явитись, нові правила зазнали досить жорсткої і нерідко цілком обгрунтованої критики, хоча справу, як то кажуть, зроблено. Доводиться визнати, що залишились без уваги висловлені раніше занепокоєння багатьох спеціалістів про те, що такі зміни внесуть ще